[א]לפי [א]שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום מאי בינייהו איכא בינייהו דקעביד בחנם: **מתני'** [ב]אין חופרין כוכין וקברות במועד [ג]אבל מחנכין את הכוכין במועד [ד]ועושין נברכת במועד וארון עם המת בחצר רבי יהודה אוסר אלא אם כן יש עמו נסרים: **גמ'** מאי כוכין ומאי קברות אמר רב יהודה כוכין בחפירה וקברות בבנין תניא נמי הכי אלו הן כוכין ואלו הן קברות כוכין בחפירה וקברות בבנין: אבל מחנכין את הכוכין: כיצד מחנכין אמר רב יהודה [ה]שאם היה ארוך מקצרו במתניתא תנא [ו]מאריך בו ומרחיב בו: ועושין נברכת כו': מאי נברכת אמר רב יהודה זו בקיע והתניא הנברכת והבקיע אמר אביי ואיתימא רב כהנא גיהא ובר גיהא: וארון עם המת בחצר: תנינא להא דתנו רבנן [ז]עושין כל צורכי המת גוזזין לו שערו ומכבסין לו כסותו ועושין לו ארון מנסרין המנוסרין מערב יו"ט רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מביאין עצים ומנסרן בצינעא בתוך ביתו: **מתני'** [ח]אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין מפני ששמחה היא לו אבל מחזיר הוא את גרושתו [ט]ועושה אשה תכשיטיה במועד רבי יהודה אומר לא תסוד מפני שניוול הוא לה [י]ההדיוט תופר כדרכו [י]והאומן מכליב [כ]ומסרגין את המטות רבי יוסי אומר ממתחין: **גמ'** וכי שמחה היא לו מאי הוי אמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא ואמרי לה אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא [ל]לפי שאין מערבין שמחה בשמחה רבה בר [רב] הונא אמר מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו אמר ליה אביי לרב יוסף הא דרבה בר [רב] הונא דרב הוא דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב [מ]מנין שאין נושאין נשים במועד שנאמר [ו]ושמחת בחגך ולא באשתך עולא אמר מפני הטורח רבי יצחק נפחא אמר מפני ביטול פריה ורביה מיתיבי כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד

מותרין

לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום. כלומר כיון דמת אין משתכח מן הלב שלשים יום אם מספידו פחות משלשים יום לפני הרגל אתי למיספד ברגל דעדיין לא שכחו: **דעביד בחנם.** מ"ד משום מעות שזימן לרגל כיון דספדן עביד בחנם שפיר דמי ומ"ד לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום בחנם נמי אסור: **מתני' אין חופרין כוכין וקברים.** לצורך מתים שדרכן לחפור כוכין וקברות לזמנן לצורך מתים שימותו דטירחא יתירא הוא: **מחנכין.** מפרש בגמ': **נברכת.** בריכה של כובסין ולית ביה טירחא כולי האי: **וארון עם המת בחצר.** שהמת שם מותר לעשות ארון ולנסר הנסרים מתחילה לצורך הארון ולעשותו כולו אבל לא בחצר אחרת שלא יאמרו מלאכה אחרת היא: **ר' יהודה אוסר.** להביא עצים ולעשותן נסרים לצורך הארון אא"כ היו מנוסרים בתחילה קודם י"ט: **גמ' גיהא ובר גיהא.** (א) בריכה גדולה שעושין בחצר שיכנסו בו כל השופכים בקיע בר גיהא בריכה קטנה שעושין סמוך לגדולה כדי שיכנסו המים היוצאין מן הגדולה לקטנה שהיא מליאה ונכנסין לקטנה: **וארון עם המת בחצר.** כלומר כשמת בחצר (שפיר דמי) דמוכחא מילתא דלצורך המת עבידא מצי למיעבד ארון ובאותה חצר: **מנסרין המנוסרין.** יש עמו נסרין מתוקנין מערב המועד דטורח גדול לעשותן במועד: **מתני' מפני שמחה היא לו.** מפרש בגמ': **מחזיר גרושתו.** דליכא שמחה כל כך: **ועושה אשה תכשיטיה.** הני תכשיטין דקא מפרש בגמ'י): **לא תסוד.** בסיד מפני שניוול הוא אלא עכשיו במועד שהיא תסוד בסיד ומצטערת: **ומסרגין את המטות.** בגמ'י) מפרש: **גמ' מאי הוי.** וכי שמחה אסורה בי"ט: **דאין מערבין שמחה בשמחה.** כלומר בעינן דליסמח בשמחת מועד לחודיה: **מפני הטורח.** ליטרח לצורך נישואין וטירחא במועד אסור: **משום ביטול פריה ורביה.** דאי שרי נשואין בי"ט אין אדם נושא אשה כל השנה כולה אלא ממתין עד המועד שיהא עושה סעודה אחת למועד ולנשואין:

מותרין

דקא עביד בחנם. ונראה דהלכה כרב באיסורי(ט) ואפילו לשמואל י"ל דלא אסירי אלא ע"י ספדנא אבל הוא עצמו שרי יותר מתאפק מצערו על ידי צעקה וישמח לאחר זמן: **אין** חופרין כוכין וקברות במועד. פי' בקונטרס לצורך מתים הוא עושה אפילו כשאין צריך עתה כדתנן בהמוכר פירות (ב"ב דף ק:) המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר עושה רחבה של מערה אבל לצורך המת שמת כבר מותר אפילו ביו"ט שני למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא כדאמר בפ"ק דביצה (דף ו. ושם) כ"ש חול המועד ואע"פ שיש לחלק דחול המועד דאורייתא ויו"ט שני דרבנן כמו יו"ט שני דעצרת ויו"ט שני דשביעי של פסח ושמיני עצרת אין נראה דבכל יום שני קאמר בביצה ועוד כל ענין מלאכה תמיד עדיף י"ט שני מחול המועד וכמו שפירש בקונטרס דאיירי בחופר מחיים כך פר"ח אבל לאחר מיתה שרי והא דתנין כוכין וקברות אפילו בלא מת וארון דוקא עם המת שמא כשחופר הוא רגיל לחפור בבית והוי הכירא דצריך למת נראה לי והא דלא שרי הכא לר' יהודה אלא מנסרים המנוסרים מערב יו"ט והתם שרי למיגז ליה גלימא ואסא שמא נסרים יכולים למצוא מנוסרים הרבה אבל גלימא ואסא לא ימצא עשויים או שמא בנסירת נסרים יש קול ופירסום גדול וי"מ דאין חופרין מיירי אפילו לאחר מיתה דומיא דמחנכין דמשמע לאחר מיתה דמפרש בגמ' שאם היה ארוך מקצרו ומחיים אין רגילות לשנותו כי אינו יודע מי ישים בו ויש לפרש שעושה לצורכו או לצורך אחר וכמו שפירש שהיו עושין והא דשרינן בפ"ק דביצה (דף ו. ושם) למיגז ליה גלימא ואסא היינו דוקא כדפירשית שלא ימצא גלימא ואסא עשוי מערב יו"ט אבל כוכין וקברות ימצא הרבה שהיו רגילים לחפור מחיים ומהאי טעמא יכול להיות מותר בזמן הזה לפי שאין עושין כוכין וקברות מחיים:

ועושין נברכת במועד. תימה ואמאי צריך במועד והלא אין מכבסין במועד וי"ל לצורך כל אותם שהתירו חכמים לכבס לקמן בפרק בתרא (דף יג:) וי"מ לרחוץ את המת ותכריכין:

וארון עם המת בחצר. אמרינן בירושלמי אמר רבי מנא הדא דאמר במת שאינו מפורסם אבל במת שמפורסם עושין לו ארון אפילו בשוק כהדא דרבי חנינא חברייהו דרבנן דמך בחול המועד עבדי ליה ארון בשוקא ונראה דלדידן שיש קהלות מועטין חשבינן להו מפורסם לכולהו מתים: **גיהא** ובר גיהא. פי' ר"ח מחמצן ונדיין דפרק לא יחפור (ב"ב דף יט.) וליתא דהתם תנן מרחיקין את הנברכת שלשה טפחים וקאמרינן בגמ' לא שנו אלא מן המחמצן אבל מן הנדיין ארבע אמות ובתוספתא(י) תני מרחיקין את הנברכת ואת הנקיעה שלשה טפחים: **ומנסרן** בצנעא. ואסור בפרהסיא ויש ליתן טעם דלא דמי להזיא (שבת דף קמו:) דכל שאסרו חכמים משום מראית העין כו' ודמי טפי להזיא דפ' אע"פ (כתובות ס. ושם) ליגור שעלו בו קשקשים כו': **אבל** מחזיר גרושתו. בירושלמי הדא דתימא מהנישואין פירוש גרשה אחר נישואין והחזיר אבל לא מן האירוסין: **לפי** שאין מערבין שמחה בשמחה. גזירת הכתוב כדדריש לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דריש מדכתיב מלא שבוע זאת וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות(י) דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה: **בחגך** ולא באשתך. * עיקר דרשה הוא ולא אסמכתא כדאמרינן פ"ק דחגיגה (ד' ח: ושם) ורב אשי האי בחגך מאי דריש ביה: **מפני** הטורח. ומתניתין הכי פי' מפני שמחה היא לו וטורח בה יותר מדאי: **מפני** ביטול פריה ורביה. ומתני' ה"פ מפני ששמחה היא לו ומשהה אותה כולן עד הרגל שיהא שמח או שיהיה פנוי והא דקתני אבל מחזיר גרושתו שאין שמחה לו ולא שייך עירוב (ב) בשמחה ולא מניח שמחת הרגל וגם אין טורח בה וגם ביטול פריה ורביה אין כאן שהיה לו אשה כבר וסתמא דמילתא יש לו בנים וגם אין רגיל לשהות דבר זה עד הרגל וסעודת ברית מילה מותר לעשות בחול המועד דליכא שמחה כדאמרינן פ' קמא דכתובות (ד' ח.) דלא מברכין שהשמחה במעונו משום דאית ליה צערא לינוקא אי נמי כיון שזמנו קבוע אין לבטל זה מפני זה אבל סעודת פדיון הבן צריך עיון אם מותר לעשות במועד ואין לומר הא זמנה קבוע תינח בזמנה שלא בזמנה היאך יהא מותר ונראה לי דקיימא לן כרב אשי דדריש בחגיגה בפ"ק (ד' ח: ושם) בחגך ולא באשתך ואינו אסור לערב שמחה בשמחה ועי"ל דלא חשיבי שמחה בשמחה כי אם סעודת נישואין לבד:

איבעי

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"א מהלכות אבל הלכה ו:

עו ב ג מיי' פ"ח מהל' י"ט הלכה ח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקמז סעיף יא:

עז ד מיי' שם הלכה ד:

עח ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם:

עט ו מיי' פ"ז מהלכות י"ט הלכה טו סמג לאוין עה טוש"ע שם סעיף י:

פ ז מיי' פ"ז מהלכות י"ט הלכה טז ופי"ד מהלכות אישות הלכה יד סמג לאוין שם טוש"ע שם סי' תקמו סעיף א ב וטוש"ע אה"ע סי' סד סעיף ו:

פא ח מיי' פ"ז מהלכות י"ט הלכה כ טוש"ע שם א"ח סעיף ה:

פב ט י מיי' פ"ז מהל' י"ט הלכה ה טור ש"ע שם סי' תקמא סעיף ה:

פג כ מיי' שם פ"ח הלכה יג טוש"ע שם סעיף ג:

פד ל מיי' שם פ"ז הלכה טז ופ"י מהל' אישות הלכה יד טוש"ע אה"ע סי' סג סעיף ג:

רבינו חננאל

[מתני'] אין חופרין כוכין וקברות במועד. פי' להקבר בהן לאחר הרגל. תניא, הן הן כוכין הן הן קברות, אלא שהכוכין בחפירה והקברות בבנין. ומחנכין את הכוכין. כיצד מחנכין אותן, אמר רב יהודה אם היה ארוך מקצרו, במתניתא תנא מאריך ומרחיב בו. ועושין נברכת במועד. מאי נברכת, גוהא ובר גוהא. פי' [מחמצן ונדיין דפרק לא יחפור]. ירושלמי נברכת זה בקיע [כל שהוא חושב נקרא בקיע]. ועושין ארון עם המת בחצר. פי' שאם יעשו הארון בחוץ יאמרו כל העם מותר לעשות במועד, שאינן יודעין שמת לו מת. כדתניא עושין כל צרכי המת גוזזין שערו ומכבסין את כסותו ועושין לו ארון מנסרין המנוסרין מערב יום טוב. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מביא עצים [ומנסרן] בצינעא (לתוך) [בתוך] ביתו. ירושלמי לא שנו אלא באדם שאינו מפורסם, כלומר אינו אדם חשוב, אבל אם הוא אדם חשוב עושין לו ארון אפילו [בשוק]. כד דמך ר' חנינה, חברין דרבנן עבדו ליה ארון בשוק, והכל מודים שלא יקוץ ארזים, ודכוותה לא יחצוב לו אבנים, ואם היו חצובות פלוגתא דר' [יהודה] ורבנן. מתני' אין נושאין נשים במועד כו'. מאי טעמא, אמר ר' חנינה מפני שמערבין שמחת הרגל בשמחת אשתו. רב אמר משום שנאמר ושמחת בחגך ולא באשתך. עולא אמר מפני הטורח. ר' יצחק נפחא אומר משום ביטול פריה ורביה, שאם אתה מתירו להכניסה במועד אף מעבירה הוא בכל השנה כולה שלא יבטל ממלאכתו ומכניסה ברגל ונמצא מבטל כל אותה שנה. ומותבינן, כל אלו שאמרו, כגון בתולות אלמנות כו', אסורות לישא במועד,

מסורת הש"ס

א) [ברכות נח: ע"ש], ב) [תוספתא פ"א], ג) [לקמן יח:], ד) [לקמן יג. פסחים נה:], ה) חגיגה ח., ו) [לקמן ט:], ז) [לקמן י.], ח) [כלאיים בכורות מג:], ט) [דב"ב פ"א], י) [ברכות מט.].

תורה אור השלם

ו. וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים טז יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גיהא ובר גיהא בברכת בריכה גדולה שעושין כו' היוצאין מן הגדולה כשהיא מליאה כו' כצ"ל ותיבת לקטנה נמחק: (ב) תוס' ד"ה מפני ביטול כו' ולא שייך עירוב שמחה בשמחה ולא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בחגך כו' עיקר דרשה כו'. עיי' כתובות דף מו ע"א תוס' ד"ה דמסר:

מוסף רש"י

ההדיוט. שאינו אומן בכך (פסחים נה.).